

УДК 785.1:781.7(477.73)”1920/1980”

*Шеремет Віта Василівна,
здобувач Київського національного університету культури і мистецтв*

ДІЯЛЬНІСТЬ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОРКЕСТРУ РОБОЧИХ МЕТАЛІСТІВ М. МИКОЛАЄВА ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ 20–80-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті представлено діяльність відомого оркестру народних інструментів м. Миколаєва та його керівника, видатного музиканта і громадського діяча Григорія Манілова. Шляхом аналізу фактів визначається роль колективу в розвитку народного інструментального мистецтва України.

Ключові слова: народно-оркестрове виконавство; народно-інструментальне мистецтво; самодіяльний оркестр; Г. Манілов; просвітницька діяльність; Північне Причорномор'я.

В статье представлена деятельность известного оркестра народных инструментов г. Николаева и его руководителя, выдающегося музыканта и общественного деятеля Григория Манилова. Путём анализа фактов определяется роль коллектива в развитии народного инструментального искусства Украины.

Ключевые слова: народно-оркестровое исполнительство; народно-инструментальное искусство; самодельный оркестр; Г. Манилов; просветительская деятельность; Северное Причерноморье.

The article presents the activities of the famous orchestra of folk instruments of Mykolaiv and its head, prominent musician and social activist Gregory Manilov. By analysis of the facts determined by the role of the collective in the development of folk instrumental art of Ukraine.

Key words: folk-orchestral performance; folk-instrumental art; amateur orchestra; G. Manilov; elucidative activity; Northern seaside of the Black Sea.

Виконавство на народних інструментах в Україні завжди органічно входило в побут і духовне життя людей, проявляючись у різноманітних видах і формах музикування. У художній культурі кожного регіону України народне інструментальне мистецтво займає своє місце і має особливі риси розвитку, які відображують види інструментарію та характер його побутування, а також форми музичної творчості в конкретному соціокультурному середовищі. Оскільки коло наукового зацікавлення автора охоплює питання розвитку народно-інструментального мистецтва, його жанрів і форм у Північному Причорномор'ї та, зокрема, на Миколаївщині, то оркестровий жанр як підсистема вказаного вище виду інструментального мистецтва також підлягає розгляду.

Народно-інструментальне оркестрове мистецтво, ще з кінця ХХ ст. стало об'єктом наукових розвідок (О. Ільченко, Ю. Лошков, О. Макаренко, В. Откидач, Л. Пасічник, Т. Сідлецька, О. Трофимчук). Автори порушують питання генезису, чинників і тенденцій розвитку інструментального виконавства, аналізують види та форми його функціонування.

Проте, вивчення широкого кола джерел з питань музичної культури та мистецтва Північного Причорномор'я, не виявило системних досліджень народно-інструментального та, зокрема, оркестрового мистецтва регіону. Але публікації у періодичних виданнях др. пол. ХХ ст., окремі статті з проблем народно-оркестрового мистецтва регіону (В. Кисіль, О. Макаренко, А. Сирота) та сьогоденне соціокультурне буття показують, що розвиток цього жанру виконавського мистецтва у Причорномор'ї, набувши загальних рис його еволюції в Україні, має свою історію і значення для культури регіону, а також зумовлює виникнення та діяльність самобутніх колективів.

Одним з таких, відомих на державному рівні колективів у Причорномор'ї став Миколаївський самодіяльний оркестр народних інструментів, який проіснував більш як півстоліття (1925–1980), отримавши назву Всеукраїнський оркестр робочих металістів (ВУОРМ). Колектив та його керівники, один з яких – видатний музикант, диригент і суспільний діяч Г. Манілов, зробили неоціненний внесок у розвиток народно-інструментального мистецтва регіону і України в цілому. У березні 2015 р. культурна спільнота Миколаївщини святкує 90-річчя утворення славетного колективу. Усе це зумовлює мету статті, що полягає у розгляді, на прикладі діяльності відомого миколаївського оркестру ВУОРМ, чинників розвитку та особливостей функціонування народно-оркестрового виконавства краю, а також у відкритті та уточненні окремих фактів про діяльність оркестру ВУОРМ та його керівника, у визначенні ролі багаторічної діяльності колективу у становленні народно-інструментального мистецтва Причорноморського регіону та України.

Діяльність відомого оркестру народних інструментів м. Миколаєва та постать його керівника Г. Манілова привертали увагу музичних і громадських діячів ще у 30-х рр. ХХ ст., під час найбільшої творчої активності колективу. Завдяки талантові музиканта-керівника Г. Манілова художньо-виконавський рівень оркестру за сім років свого існування (з 1925 р. до першої перемоги у Всесоюзній олімпіаді художньої самодіяльності 1932 р. у Москві) зріс від аматорства до професійної майстерності [1, с. 13]. Численні періодичні видання державного, республіканського та обласного рівня сер. ХХ ст. («Советская музыка», «Музыкальная жизнь», «Радянська культура», «Народна творчість», «Бугская заря», «Південна правда») висвітлювали досягнення Першого всеукраїнського оркестру робочих металістів (ВУОРМ) на чолі з його керівником. Звання ВУОРМ оркестр отримав у 1931 р. за художні досягнення та визначні заслуги перед трудящими.

Найбільш відомі дослідники й шанувальники творчості колективу того часу: музикознавці Г. Поляновський, Л. Носов (член спілки композиторів СРСР), Т. Каришева, П. Іванов; композитори П. Козицький, К. Данькевич, Г. Верьовка, С. Василенко, К. Домінчен, М. Іпполітов-Іванов, Т. Хренніков – високо оцінювали виконавську майстерність самодіяльного оркестру протягом його багаторічної праці.

У 1953 р. під патронатом Центрального будинку народної творчості УРСР (Київ) від видавництва «Мистецтво» вийшла брошура про Миколаївський оркестр народних інструментів, підготовлена музикознавцем Л. Носовим і членами художньої ради оркестру Д. Леонтенком та І. Зельцером. У вказаному виданні були висвітлені основні напрямки діяльності оркестру та його керівника, але ця колективна монографія зазнала

критики з боку музикознавців тому, що матеріал був викладений у заангажованому партійно-номенклатурному стилі [2, с. 7]. У той час, коли мистецькі досягнення робітничого оркестру та його керівника були відомі далеко за межами України, культурна спільнота потребувала живої розповіді про феноменальний творчий колектив та його очільника.

Творча діяльність оркестру ВУОРМ залишила по собі значний резонанс: навіть після припинення існування оркестру сторінки його слави висвітлювалися у статтях періодичних видань Миколаївщини (до кін. 80-х рр. ХХ ст).

Друга хвиля звернення до історії ВУОРМу прийшла у роки встановлення незалежності України та активізації науково-дослідної роботи в області проблем духовної культури нації, історії та теорії мистецтв.

Побіжні згадки про миколаївський оркестр народних інструментів у рамках окремих контекстуальних досліджень народно-інструментальної культури України ХХ ст. знаходимо у музикознавців В. Власова (Одеса) О. Ільченка (Київ), О. Трофимчука (Рівне). Найбільша кількість матеріалів про діяльність і досягнення самодіяльного оркестру, про особистість Г. Манілова міститься у статтях та нарисах О. Макаренка (Миколаїв). Розгляд публікацій автора показав, що попри багатогранність наведеної інформації, надані матеріали носять інформативний характер, не містять окремих важливих фактів, потребують критичного огляду, аналізу та уточнення (віднайдені розбіжності даних з публікацій та архівних даних). У журналі «Народна творчість та етнографія» (1976) міститься стаття О. Макаренка про миколаївський оркестр [3, с. 94–95] та ще у одній публікації автора, у тому ж виданні (1984), контекстуально згадується про колектив ВУОРМ [4, с. 74–78], решта інформації не виходить за рамки періодичних і миколаївських обласних видань, таким чином, залишаючись поза колом наукового обігу і тому потребує репрезентації та аналізу.

Стрімке творчо-виконавське зростання колективу ВУОРМ розпочалося з моменту, коли до керівництва оркестром став Г. Манілов, тому ця постать заслуговує окремої уваги.

Григорій Феофанович Манілов народився 16 січня (4 січня за ст. ст.) 1875 р. у містечку Ніжин Чернігівської губернії. Закінчив музичне училище по класу диригування та скрипкового контрабасу. З 1903 р., на початку творчого шляху у м. Миколаєві, Г. Манілов веде активну культурно-громадську та педагогічну діяльність, очолює струнні та духові оркестри декількох навчальних закладів і підприємств. З 1907 р. Г. Манілов є членом миколаївської «Просвіти», бере активну участь у мистецьких заходах товариства, тісно співпрацює з М. Аркасом [5, с. 33–34]. За період 1917–1923 рр. Г. Манілов був керівником та диригентом симфонічного оркестру Миколаївської філармонії, очолював самодіяльні хор та оркестр у клубах міліції та Залізничному, духовий оркестр Сиваської дивізії, пізніше – хор та оркестр Миколаївської залізничної школи. З 1925 р. розпочався видатний етап його творчого шляху – робота керівником першого у Миколаєві та Причорноморському регіоні самодіяльного оркестру народних інструментів.

Виникнення оркестру народних інструментів м. Миколаєва було зумовлене історичними і соціокультурними чинниками. Миколаїв як військово-морський порт та адміністративний центр ще з часів свого заснування (1789) презентував високий

культурний рівень населення та його попит до культурно-мистецьких заходів. «Серед мешканців міста було багато освічених, культурних людей, то була, насамперед, військово-технічна інтелігенція. Тому з такою зацікавленістю, жвавим інтересом зустрічалося все, що пов'язано було з літературою, образотворчим і музичним мистецтвом» [6, с. 2]. Наприкінці ХІХ – поч. ХХ стст. у місті організовувалися музичні класи та гуртки, існували приватні музичні школи. Місто відвідували славетні музиканти – композитори та виконавці: А. Аренський, Л. Ауер, Ф. Лист, А. Рубінштейн, Л. Собінов, декілька разів приїздили М. Мусоргський, М. Римський-Корсаков, О. Скрябін, Ф. Шаляпін та інші – такі обставини вплинули на активну рефлексію у суспільстві та утворення нових форм діяльності у сфері музичної культури та мистецтва.

Наступним чинником, що зумовив утворення оркестру ВУОРМ, стало зацікавлення трудящих міста грою на народних інструментах завдяки їх доступності та впливу просвітницької діяльності В. Андрєєва, що мала широкий резонанс на поч. ХХ ст. і спричиняла виникнення невеликих музичних гуртків. Але слід зауважити, що розповсюдження і популяризація, здебільшого, стосувалися російських народних інструментів, які з часів утворення СРСР (1922) були загальноприйнятими, «офіційними», тобто такими, що слугували інтересам правлячої партії під відомим лозунгом «Мистецтво масам». Національні інструменти інших народів, зокрема українські, у регіоні не мали такого широкого розповсюдження, навіть у порівнянні із кінцем ХІХ ст.

Так, на поч. ХХ ст. на хвилі просвітницького руху у м. Миколаєві з'являлися аматорські музичні гуртки до яких входили здебільшого робітники та службовці підприємств міста. На думку О. Макаренка, історія колективу ВУОРМ – це продовження історії окремих робітничих ансамблів, які з метою досягнення більш якісної роботи і отримання творчого задоволення об'єдналися в оркестр. На противагу, за даними музикознавця Л. Носова [1, с. 6] майбутній видатний Миколаївський оркестр народних інструментів зародився на основі музичного гуртка Ф. Бокова (1922).

Аналіз архівних документів показав, що на базі музичного гуртка Ф. Бокова та шляхом поступового приєднання до нього членів з інших аматорських ансамблів міста за три роки утворився розширений струнний інструментальний ансамбль. Але ні постійного місця для репетицій, ані чіткої методики занять колектив не мав. За архівними даними, першим керівником колективу (майбутнього оркестру) був викладач музичного училища В. Погодаєв (цей факт не знайшов місця у публікаціях). У роботі гуртківців переважав слухово-цифровий метод навчання. Очевидно, що для людей, які не мали музичної освіти, це був єдиний спосіб швидкого засвоєння музичного матеріалу, але у той самий час це гальмувало розвиток виконавської майстерності учасників та обмежувало репертуар колективу. В. Погодаєв намагався розширювати репертуар за рахунок творів з нескладною фактурою композиторів-класиків Ж. Бізе, П. Чайковського, Ф. Шуберта, Р. Шумана та української і російської народної музики та пісень, але це не сприяло росту виконавського рівня колективу [7, с. 80–81].

Нова сторінка оркестру розпочалася у 1925 р., була пов'язана з відкриттям у Миколаєві центрального міського клубу ім. Я. Свердлова, у розпорядження якого поступає існуючий народно-інструментальний ансамбль, а на його базі утворюється

великий струнний оркестр. Для творчого росту колективу постала потреба докорінно змінити методи роботи, тому на роль керівника було запрошено вже відомого на той час у Миколаєві знавця народних інструментів Г. Манілова, який вирішує всю подальшу долю колективу, що згодом набуває всесоюдної слави. Офіційною датою утворення оркестру вважається 11 березня 1925 р., коли було проведено перші організаційні збори колективу на чолі з Г. Маніловим і обговорено основні шляхи подальшої роботи.

Найвидатнішими здобутками педагога-музиканта Г. Ф. Манілова стали запроваджені ним методи та форми роботи [7, с. 29–35]. Першочерговим завданням для оркестрантів було досконале вивчення музичної грамоти та перехід на нотну систему засвоєння репертуару. По-друге, поступове розширення складу оркестру та включення нових інструментів таких як концертіна, гармоніка, а згодом баян, долучення до складу оркестру повноцінних груп домр і балалайок, групи ударних, гуслів. По-третє, розподіл музикантів по інструментах за природними фізіологічними даними та рівнем технічного потенціалу. Також Г. Манілов впровадив у склад оркестру домру «секунду» за аналогією *violino obbligato* (полегшена партія першої скрипки) у симфонічному оркестрі. За цими фактами стоїть педагогічний та організаційний талант керівника, який цінував участь і зацікавлення у роботі оркестру кожного музиканта незалежно від його виконавського рівня. По-четверте, керівник оркестру сам розробляв технічні вправи та завдання для оркестрантів, наприклад: вправи для розв'язання четвертого (слабкого) пальця у домристів, виконання гам і вправ у різних позиціях і різними штрихами. У навчанні оркестрантів керівник використовував багатий досвід скрипкової школи. По-п'яте, Г. Манілов впровадив групові та індивідуальні форми занять з оркестрантами, заснував групу підготовки для творчої молоді, яка згодом вливалася у основний склад колективу [1, с. 23–26; 7, с. 33–34].

Прогресивними, як для тих часів, були форми удосконалення виконавської майстерності музикантів оркестру: Г. Манілов утворив на базі колективу окремі концертні ансамблі, наприклад, кuartет 4-струнних домр та інші; впровадив складання партій оркестрантами для допуску до загальних репетицій; запропонував для контролю якості виконавства запис репетицій за допомогою наявних тоді засобів звукозаписувальної техніки; аналіз та обговорення передконцертних репетицій та концертних виступів оркестру [1, с. 34; 7, с. 35]. Робота колективу на чолі з Г. Маніловим, побудована на послідовній методичній основі, дуже швидко почала приносити значні результати. Через кілька місяців роботи музиканти почали давати концерти у цехах і клубах місцевих підприємств. У 1927 р. 2 квітня у Миколаєві з нагоди дворіччя оркестру відбувся концерт, до програми якого, крім народних пісень, увійшли класичні твори: увертюра «Егмонт» Л. Бетховена, сюїта з балету «Лебедине озеро» П. Чайковського, «Кавказькі ескізи» М. Іполітова-Іванова та ін.

Радянський композитор і громадський діяч М. Іполітов-Іванов ще з перших років діяльності оркестру став його почесним шефом, дарував колективу свої композиції, які оркестр з успіхом виконував.

Своє триріччя оркестр відзначав вже як «Перший показовий оркестр народних інструментів». Звання колектив отримав на окружній олімпіаді, де посів перше місце. Програма, присвячена триріччю, включала увертюру з опери М. Глінки «Руслан і

Людмила», ряд пісень: «Заповіт» (на сл. Т. Шевченка) в обробці Г. Манілова, «Дощик» і «Ой з-за гори кам'яної» в обробці М. Лисенка та ін. [1, с. 10; 8, с. 112–113].

У 1929 р. оркестр одержав кілька запрошень для виступів від робітничих клубів України. Цього ж року він виступив перед трудящими Одеси та отримав схвальні відгуки на сторінках місцевої преси: «Виконання залишає прекрасне враження... Техніка особистого виконання оркестрантів висока, що дає можливість оркестру включати у свій репертуар складні п'єси...» [1, с. 10–11]. Відгуки та програми концертів свідчили про високий виконавський рівень колективу, досягнутий оркестром і його керівником за короткий термін спільної праці. Від свого заснування до 1930 р. оркестр дав більше 400 концертів [9, с. 8]. У 1931 р. на республіканській олімпіаді (м. Харків) оркестр посів перше місце і отримав звання Першого Всеукраїнського оркестру робочих металістів (ВУОРМ). На той час у репертуарі оркестру вже були такі симфонічні твори як Симфонія № 4 П. Чайковського, Симфонія № 5 Л. Бетховена (повністю), що відрізняло його від інших самодіяльних колективів.

Знаменним для оркестру став 1932 рік. На запрошення ВЦРПС колектив виїздив у Москву для участі у I Всесоюзній олімпіаді художньої самодіяльності, де посів перше місце. Музикознавець і член журі Г. Поляновський писав: «Надзвичайно складне завдання опанування класичної спадщини поставлене правильно... Досягнуто майже професійної майстерності» [7, с. 91]. Постановою Президії ВЦРПС Миколаївському оркестру було присуджено Червоний прапор ВЦРПС, нагороджено першою премією і гастрольною путівкою по Радянському Союзу [1, с. 14; 10, с. 9]. Під час поїздки оркестр не тільки грав, а й надавав методичну допомогу самодіяльним колективам, допомагав створювати нові.

Надзвичайною подією 1932 р. для колективу та його керівника стала звістка про рішення уряду УРСР, за рекомендацією Президії ВЦРПС, направити Миколаївський оркестр у повному складі на навчання до Одеської консерваторії. Музикознавець Г. Поляновський наголошував: «Оркестр, безумовно, переріс межі самодіяльного мистецтва – цей колектив стоїть вже на межі високого професійного мистецтва. Йому слід допомогти – слід надіслати на навчання, не руйнуючи досягнутої єдності в ансамблі, зіграності і одноставної відповідальності» [7, с. 91].

За всю історію існування Одеської консерваторії такий контингент студентів був для неї незвичайний. Виникла потреба у спеціальній програмі навчального процесу: адже оркестр був відісланий на навчання для його вдосконалення як цілий організм і в той же час для підвищення музичної культури кожного учасника оркестру (які мали різний рівень музичної підготовки). Таку програму було створено, вона була наближена до обсягу програм музичних училищ. Ті члени колективу, які на час прибуття до Одеси вже мали музичну освіту (Миколаївський музичний технікум – нині, музичне училище – В. Ш.) продовжили навчання в консерваторії з різних фахів: Г. Сиротинський, П. Гопман, В. Єфремов, Є. Єнін – диригування; О. Козик – скрипка, Ф. Козик – скрипковий контрабас, М. Ляховецький – теорія музики. Цікавим є факт (не згаданий у публікаціях), що син Г. Манілова – Олександр, скрипаль за фахом, також був членом славетного колективу (грав на домрі-примі та концертині), але вступив до Московської консерваторії на клас скрипки професора К. Мостраса, ще до навчання членів миколаївського оркестру в Одесі [7, с. 94].

Під час навчання в консерваторії, колектив продовжував активну творчу діяльність для трудящих Одеської області [7, с. 93; 1, с. 15]. З 1934 р. оркестр виступав у радіотеатрі при Одеському обласному радіокомітеті, а з 1935 р. – зарахований до складу Одеської філармонії. З оркестром співпрацювали солісти філармонії, артисти оперного театру. У літній період оркестр ділився на ансамблі, які давали концерти у санаторіях і будинках відпочинку [7, с. 94], тим самим залучаючи широкі маси до сприйняття народної музики та світової класики за допомогою народних інструментів.

У 1937 р. миколаївці блискуче закінчують консерваторію і продовжують концертну діяльність як професійний оркестр Одеської філармонії. Під час навчання колективу Г. Манілову було присвоєно вчене звання доцента Одеської консерваторії і він залишався на педагогічній роботі до початку війни 1941 р. Увесь період перебування у Одесі Г. Манілов надавав творчу допомогу оновленому оркестру у м. Миколаєві. У 1938 р. частина оркестрантів, які навчалися в Одеській консерваторії повернулися до рідного міста та влилися до свого базового колективу, а окремі музиканти стали керівниками оркестрів установ та підприємств України.

Під час війни, у 1941–1944 рр. Г. Манілов продовжує творчу працю на Уралі, керує оркестрами у містах Сорочинську, Уральську, військовій частині Тоцького гарнізону ЮЖУРВО [10, с. 1–2], а у 1945 р. повертається до Миколаєва. Після війни відновлений оркестр перейшов на баланс Миколаївського суднобудівного заводу ім. 61-го Комунара та у др. пол. 1948 р. у повному складі розпочав свою роботу під керівництвом Г. Манілова. Уже незабаром колектив здобуває свої перші повоєнні перемоги на республіканській олімпіаді художньої самодіяльності (1949) та всесоюзному огляді художньої самодіяльності в Москві (1951).

Г. Манілов поступово поповнював склад оркестру новими інструментами. Введення в репертуар творів українських авторів створило необхідність долучення до складу оркестру таких українських національних інструментів, як цимбали, сопілка, ліра, що для тих часів було прогресивним фактом і сприяло вихованню національного звукоідеалу у слухацької аудиторії.

Г. Манілов сам був талановитим композитором-аранжувальником, який створив багато творів та аранжувань для ансамблів, оркестрів і сольних народних інструментів, п'єс для духового оркестру, пісень. Відомими є його Квартет № 1 для народних інструментів, обробка української народної пісні «Ой, що ж то за шум учинився», яку прийняв до свого репертуару славетний Московський академічний оркестр народних інструментів ім. М. Осипова [11, с. 217]. Але з невідомих причин більшість його творів залишилися не надрукованими.

У 1950 р. багатолітня творча праця та талант Г. Манілова отримали високу оцінку керівництва республіки: вперше, у практиці художньої самодіяльності, керівнику аматорського колективу було присвоєно почесне звання Заслуженого діяча мистецтв УРСР. Видатний музикант і громадський діяч Г. Манілов очолював славетний оркестр майже 30 років, але 29 травня 1954 р. у 79-річному віці у м. Миколаєві він пішов з життя.

Після Г. Манілова, керівництво оркестром взяв на себе його талановитий вихованець, випускник диригентського відділення Одеської консерваторії – Євген

Йосипович Єнін. Новий керівник продовжував славні традиції колективу, започатковані Г. Маніловим. Уже у 1957 р. колектив отримує звання «Заслуженого оркестру УРСР».

Велика робота з пропаганди народного інструментального мистецтва в регіоні, яка проводилася колективом і його керівництвом, знайшла втілення у такому (не згаданому у публікаціях) факті як організація спільних виступів оркестрів народних інструментів з Миколаєва, Одеси та Херсону у цих містах навесні 1959 р. У кожному з названих міст відбулося по два концерти, один з яких був безкоштовним для учасників художньої самодіяльності місцевих підприємств. До плану концерту входила лекція про задачі художніх самодіяльних колективів і концерт у двох відділеннях, одне з яких було виступом об'єднаного складу трьох оркестрів (140 осіб) [12, с. 34–35].

З 1961 р. оркестром керує випускник Одеської консерваторії Віктор Підпригора. У цьому ж році колектив був удостоєний звання «Народний самодіяльний». Оркестр одночасно є концертним колективом, базою практики для студентів Миколаївського музичного училища та творчою лабораторією з виховання молодих кадрів для закладів мистецтва.

За роки свого існування миколаївський оркестр був визнаним на всесоюзному рівні. Оркестранти творчо співпрацювали із колективами з Ленінграда, Магнітогорська, Єрвана, Києва, Харкова, Дніпропетровська, Одеси, організовували творчі зустрічі та концерти у різних містах країни, надавали методичну допомогу, ділилися репертуаром. Діяльність оркестру високо оцінювали такі видатні музиканти, педагоги Київської консерваторії як М. Геліс, М. Різоль [7, с. 92; 13, с. 1].

У творчій співдружності із славетним колективом знаходилися відомі композитори Росії – Р. Глієр, М. Іполітов-Іванов, Т. Хренніков, М. Будашкін та українські композитори: Г. Верьовка, К. Данькевич, К. Домінчен, Ф. Козицький, Б. Лятошинський, І. Марченко, К. Мясков, Л. Ревуцький, А. Штогаренко та ін. Завдяки зв'язкам із композиторами сформувався «золотий фонд» репертуару оркестру, у якому близько 70% складали твори класичного спрямування. Композитор М. Будашкін присвятив оркестру м. Миколаєва твір «Сказ про Україну», В. Хватов подарував п'єсу «Веснянка» на теми українських пісень. Оркестр був першим виконавцем таких творів І. Марченка як увертюра «Дружба народів» та поема «Дніпро».

Видатний миколаївський оркестр виховав таких відомих професійних музикантів як Валентин Єфремов – диригент Одеського театру опери та балету, згодом доцент Одеської консерваторії; Гліб Сиротинський, у різні часи – диригент оркестру Донецької філармонії та викладач Луцького музичного училища. Також керівниками оркестрів стали Агей Немисенко (в Одесі), Семен Флек (в системі установ культури Радянської Армії), Олександр Манілов (син Г. Ф. Манілова), деякий час працював на посаді ректора Одеської консерваторії та професора Київської консерваторії клас скрипки [7, с. 83].

Остання програма Заслуженого самодіяльного оркестру м. Миколаєва була виконана на звітному концерті з нагоди підтвердження звання «Народного колективу» у квітні 1979 р. під проводом В. Підпригори. На поч. 80-х рр. ХХ ст. оркестр існував вже як зведений колектив із оркестром Миколаївського філіалу Київського державного інституту культури, а згодом припинив своє існування [12, с. 88].

Самодіяльний оркестр народних інструментів м. Миколаєва проіснував більш як півстоліття, за цей час він дав понад 1600 концертів, удосконалив свою художньо-

виконавську майстерність до професійного рівня. Колектив став методичною базою для багатьох молодих оркестрів, сприяв професіоналізації та пропаганді народно-інструментального мистецтва в Україні і у колишньому СРСР. Протягом багатьох років свого існування оркестр ВУОРМ виконував велику просвітницьку та виховну місію, стимулював творчість видатних композиторів, давав Україні та світу високопрофесійні мистецькі кадри: виконавців, диригентів, мистецьких діячів. Багаторічна історія та досягнення оркестру виводять його діяльність на рівень видатного культурно-мистецького явища не тільки в Причорноморському регіоні, а й у державі. Відкритими для досліджень залишаються діяльність і внесок вихованців оркестру ВУОРМ у розвиток музичного та, зокрема, народно-інструментального мистецтва України.

Література:

1. Носов Л. І. Миколаївський обласний самодіяльний оркестр народних інструментів / Носов Л., Леонтенко Д., Зельцер І. – Київ : «Мистецтво», 1953. – 36 с.
2. Карьшева Т. И. «Брошюра о Николаевском областном оркестре народных инструментов» / Т. И. Карьшева «Советская музыка», Москва, 1954 г. – № 2. – с. 7.
3. Макаренко О. Творчі зв'язки самодіяльних митців. Оркестр народних інструментів заводу ім. 61 Комунара м. Миколаєва / О. Макаренко // Народна творчість та етнографія. – Київ, 1976. – № 5.
4. Макаренко О. Формування інтернаціонального характеру радянського народного інструментального мистецтва / О. Макаренко // Народна творчість та етнографія – Київ, 1984. – № 1.
5. Ковалёва О. Ф., Чистов В. П. Очерки истории культуры Южного Прибужья / О. Ковалёва, Кн. 3, Николаев, 2002, – 264 с.
6. Дем'яненко Г. П. Т. В. Антонова та її внесок у розвиток музичної культури на Миколаївщині / Г. П. Дем'яненко. – Миколаїв, 2002, – 16 с.
7. Державний архів миколаївської області, Ф№Р – 5767/ Оп №1/ Д №1 / Л. 190.
8. Народно-інструментальна музична творчість : навч. посіб.; ред. О. І. Трофимчук. – Рівне, 1999. – 122 с.
9. Макаренко О. П. Музична панорама Миколаївщини : зб. статей / О. П. Макаренко, – Миколаїв, 1996. – 92 с.
10. Державний архів миколаївської області. Ф№Р – 5767/ Оп № 1/ Д № 2/ Л.109.
11. Николаевцы, 1789–1996 : Энциклопедический словарь – Николаев : МП «Возможности Киммерии», 1999. – 374 с.
12. Державний архів миколаївської області, Ф№Р – 5767/ Оп №1/ Д №13 / Л. 88.
13. Аров Б. Перше місце в республіці / Б. Аров // «Південна правда». – 1960.